

EPHEMERIDES LITURGICAE 132 (2018) nr 3–4

W trzecim numerze „Ephemerides Liturgicae” (2018) znajdujemy trzy artykuły, omówienie nowego studium z zakresu historii reformy liturgicznej, kronikę oraz recenzje czterech książek.

Philip Beitia podsumowuje swoje prace o liturgicznych wspomnieniach męczenników w artykule pt. *La teologie du martyre dans les livres issus de la ré-forme liturgique de Vatican II* („Teologia męczeństwa w posoborowych księgach liturgicznych”, s. 257–279), wydobywając z przestudiowanych tekstów mszału, lekcjonarza i brewiarza teologię chrześcijańskiego męczeństwa. Przedstawia najpierw teologię zawartą w oracjach mszalnych, następnie wynikającą z liturgii słowa i czytań liturgii godzin.

Anthony Ward pisze o oracjach z dawnego Mszału Paryskiego w artykule *The Advent and Christmastide Orations of the „Missale Parisiense” 1481–1738* („Oracje Adwentu i okresu Bożego Narodzenia w *Missale Parisiense* 1481–1738”, s. 280–346). Autor pokazuje ewolucję diecezjalnego Mszału Paryskiego aż do 1738 r., który różni się od tradycji rzymskiej. Według Warda technika wyboru i adaptacji tekstów liturgicznych w tych mszałach może być widziana jako antycypacja reform podjętych w posoborowym Mszale Pawła VI.

Youhanna Nessim Youssef w artykule *Les Saint Dioscorus et Asclépius* („Święci Dioskur i Asklepios”, s. 347–363) bada cześć dwóch lokalnych świętych męczenników Egiptu w tradycji koptyjskiej. Kult tych świętych pochodzi z Górnego Egiptu, jest jednak obecny także w niektórych tekstach liturgicznych wydanych w Dolnym Egipcie. Oryginalne teksty koptyjskie zamieszczone są w artykule razem z tłumaczeniem na język francuski.

Maurizio Barba omawia znaczący wkład w historię soborowej reformy liturgicznej nowego opracowania, które dotyczy obrzędów przygotowania darów (*Un significativo contributo alla storia della riforma liturgica*, s. 364–368). To obszerne studium zostało wydane w serii „Liturgiewissenschaftliche Quellen und Forschungen” (104): Anne-Marie Petitjean, *De l’offertoire à la préparation des dons. Genèse et histoire d’une réforme*, Aschendorf Verlag, Münster, Westfalen 2016, 727 ss.

W rubryce *Chronica* ten numer „Ephemerides Liturgicae” zamieszcza sprawozdanie Przemysława Nowakowskiego CM z XI Międzynarodowego Kongresu Li-

turgicznego „Liturgia i kultura”, który odbył się w Rzymie w Papieskim Instytucie Liturgicznym *Anselmianum* w dniach 8–11 maja 2018 r. (s. 369–377).

Numer zamykają recenzje książek (wszystkie recenzje autorstwa Anthony Warda):

André LOSSKY, Goran SEKULOVSKI, Thomas POTT (red.), *Liturgie et religiosité: 64e Semaine d'études liturgiques Saint-Serge, Paris, Institute Saint-Serge, 2–29 juin 2017*, Aschendorf Verlag, Münster, Westfalen 2018 (= „Studia Ecumenica Friburgensia 86”), 412 ss.

Alvin M. BOWER, *The Liber Ymorum of Notker Balbulus*, t. I: *Text and Music*, Boydell Press for the Henry Bradshaw Society, Woodbrige, Suffolk 2016 (= „Publications of Henry Bradshaw Society” 121), 292 ss.

Alvin M. BOWER, *The Liber Ymorum of Notker Balbulus*, t. II: *Translation*, Boydell Press for the Henry Bradshaw Society, Woodbrige, Suffolk 2016 (= „Publications of Henry Bradshaw Society” 122), 265 ss.

Nigel J. MORGAN (red.), *English Monastic Litanies of the Saints after 1100*, t. III: *Addenda, Comentary, Catalogue of Saints, Indexes*, Boydell Press for the Henry Bradshaw Society, Woodbrige, Suffolk 2018 (= „Publications of Henry Bradshaw Society” 122), 265 ss.

David A. PITT, Stefanos ALEXOPOULOS, Christian McCONNELL (red.), *A Living Tradition: On the Intersection of Liturgical History and Pastoral Practice, Essays in Honor of Maxwell E. Johnson*, Liturgical Press, Collegville 2012, 272 ss.

Treścią czwartego numeru „Ephemerides Liturgicae” z 2018 r. są cztery artykuły, kronika, recenzje pięciu książek oraz indeks artykułów czasopisma za 2018 r.

Numer odnotowuje w specjalny sposób kanonizację Pawła VI, która miała miejsce w Rzymie 14 października 2018 r., publikując na pierwszej stronie tekst nowego świętego papieża – fragment jego przemówienia na zakończenie rekolekcji watykańskich z 9 marca 1968 r. Papieżowi Pawłowi VI poświęcony jest też pierwszy artykuł, autorstwa Maurizio Barby pt. *Paolo VI, il papa del Consilio e della riforma nella comunione dei Santi* („Paweł VI, papież Soboru i reformy we wspólnocie świętych”, s. 387–394). Autor ukazuje bogatą sylwetkę Pawła VI – człowieka modlitwy i intelektualisty, gorliwego kapłana i biskupa, papieża Soboru i reformy liturgicznej.

Philips Beitia zamyka swój cykl prac o męczennikach artykułem *Les mémoires liturgiques des martyrs inscrites dans les calendriers romain général entre 1979 et 1995* („Wspomnienia liturgiczne męczenników wpisane do kalendarza powszechnego między 1979 i 1995 rokiem”, s. 395–435). Dotyczy on celebracji męczenni-

ków wprowadzonych do kalendarza rzymskiego przez papieża Jana Pawła II. Analizowane są nie tylko teksty liturgiczne, ale także nauczanie papieża odnośnie do poszczególnych świętych. Są wśród nich św. Maksymilian Maria Kolbe, św. Wojciech, a także męczennicy wietnamscy i koreańscy.

Franco Manzi jest autorem biblijno-teologicznego studium pt. *Jesus Thirsts to quench the Thirst of the Samaritan Woman in an Ambrosian and a Roman Preface* („Jezus pragnie zaspokoić pragnienie Samarytanki w prefacjach obrządku ambrozańskiego i rzymskiego”, s. 436–447). Zbawcze spotkanie Samarytanki z Jezusem zostało wspaniale ukazane w prefacjach Mszału Rzymskiego, a przede wszystkim w Mszałe Ambrozańskim. Obydwa teksty, odwołując się do źródeł starochrześcijańskich, kontemplują Chrystusa, który pragnie zaspokoić pragnienie miłości Boga, jakiego doświadcza kobieta z Samarii.

Anthony Ward prezentuje artykuł *The Octav of Corpus Christi in the Cluniac Missal from 1493 Onwards* („Oktawa Bożego Ciała w Mszałe Kluniackim począwszy od 1493 roku”, s. 448–492). Bada w nim teksty liturgiczne oktawy Bożego Ciała znajdujące się w kolejnych wydaniach Mszału z Cluny – z 1493, 1717 i 1737 r. Analizuje czytania biblijne, rubryki i źródła oracji mszalnych.

W dziale *Chronica* ten numer „Ephemerides Liturgicae” publikuje sprawozdanie z IX Międzynarodowego Sympozjum Liturgicznego *Ad fontes liturgicos*, poświęconego 50-leciu Instytutu Liturgicznego w Krakowie: „W służbie tradycji i odnowy liturgicznej” (Kraków, 24–25.10.2018) autorstwa Przemysława Nowakowskiego CM (s. 493–499). Sympozjum zgromadziło przedstawicieli ośrodków naukowo-dydaktycznych badających liturgię z 10 krajów Europy.

Przed tradycyjnymi recenzjami książek znajduje się jeszcze wykaz publikacji nadesłanych do redakcji czasopisma (43 pozycje).

Na koniec recenzje autorstwa Anthony Warda następujących książek:

John CLARK, James HOGG (red.), *Mount Grace Charterhouse and Late Medieval Englishe Spirituality*, t. I: *The Works of Richard Methley: Scola Amoris Languidi, Refectorium Salutis, Dormitorium Dilecti, Experimentum Veritatis, To Hew heremyte*, FB Anglistik und Amerikanistik, Salzburg 2017 („Analecta Cartusiana” 64/1), 119 ss.

Rudolf PACIK, Andreas REDTENBACHER, Monika SCALA (red.), *Protokolle zur Liturgie: Veröffentlichungen der Liturgiewissenschaftlichen Gesellschaft Klosterneuburg*, t. III, Echter Verlag, Würzburg 2009/10, 332 ss.

Rudolf PACIK, Andreas REDTENBACHER, Monika SCALA (red.), *Protokolle zur Liturgie: Veröffentlichungen der Liturgiewissenschaftlichen Gesellschaft Klosterneuburg*, t. IV, Echter Verlag, Würzburg 2011, 336 ss.

Josep TORNÉ, *Santa Maria en sábado: Textos patristicos*, Centre de Pastoral Litúrgica, Barcelona 2016 (= „Celebrar” 98), 76 ss.

Jimmy AKIN, *Words of Wisdom from Church Fathers*, Catholic Truth Society, London 2017, 64 ss.

Przemysław Nowakowski CM

EPHEMERIDES LITURGICAE 138 (2018), nr 1–2

W pierwszym numerze „Ephemerides Liturgicae” opublikowane zostały trzy artykuły oraz dekret Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów *Laetitiae plena*.

Lucio Bonora jest autorem artykułu *L’opera liturgico – pastorale del Beato A.G. Longhin, vescovo di Treviso (1904–1936)*; („Dzieło liturgiczno-pastoralne błogosławionego A.G. Longhina, biskupa Treviso [1904–1936]”), s. 3–50). Studium ukazuje poglądy, duszpasterską wrażliwość i podejmowane dzieła błogosławionego kapucyna A.G. Longhina, analizując zarówno jego nauczanie, jak i działalność pastoralną. Pozwala nam prześledzić stopniowy rozwój pogłębianego rozumienia liturgii w diecezji Treviso, który przejawiał się w konkretnych działaniach duszpasterskich w parafiach, prowadzących do lepszego rozumienia obrzędów, aktywnego udziału wiernych w liturgii (zwłaszcza rozwój śpiewu liturgicznego), przywrócenia centralnego miejsca Eucharystii i częstej Komunii św.

Philip Beitia przedstawia kolejny fragment swoich studiów o odnowionym po 1969 r. kulcie męczenników pt. *Les fêtes des martyrs dans les livres issus de réforme liturgique de Vatican II: Saint Cécile et autres martyrs célébrés à Rome* („Święta męczenników w posoborowych księgach liturgicznych: święta Cecylia i inni męczennicy czczeni w Rzymie”, s. 51–97). Studiowane są odpowiednie teksty *Missale Romanum*, *Lectionarium* i *Liturgia Horarium* i wydobywana ich myśl teologiczna. Autor bierze pod uwagę dowolne wspomnienia świętych tradycyjnie związanych z Rzymem (miejscami kultu), np. św. Hipolita, św. Sebastiana, św. Pankracego, obowiązkowe wspomnienie św. Cecylii, wspomnienia wybitnych starożytnych świętych (św. Polikarp, św. Perpetua i św. Felicyta, św. Ireneusz), a także tych, których kult stał się w Rzymie popularny (m.in. św. Wincenty, św. Błażej, św. Agata, św. Kosma i św. Damian, św. Łucja).

Cuthbert Johnson OSB omawia temat obecności świętych z tytułem „Doktora Kościoła” w aktualnych księgach liturgicznych w artykule *The Doctor of the Church and the Current Liturgical Books* („Doktorzy Kościoła i współczesne księgi liturgiczne”, s. 98–118). Bada teksty liturgiczne związane z ich kultem, a także teksty ich autorstwa wykorzystane w księgach liturgicznych. Zwraca uwagę na nowe kryteria przyznawania tego tytułu świętym, proponując pewne modyfikacje.

Podnosi kwestie dalszego rozszerzenia tej kategorii świętych i znaczenia ich tytułu dla współczesnego duszpasterstwa.

Pierwszy numer „EL” z 2018 r. zamyka publikacja dokumentu Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów – dekretu *Laetitia plena* (z 11.02.2018) wprowadzającego obowiązkowe wspomnienie NMP Matki Kościoła do powszechnego kalendarza rzymskiego razem z tekstami liturgicznymi (w języku łacińskim) i komentarzem kard. Roberta Saraha, prefekta Kongregacji (s. 119–128).

Drugi numer „Ephemerides Liturgicae” z 2018 r. zawiera pięć artykułów, recenzje trzech książek oraz publikuje nowy dokument Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów.

Philips Beitia kontynuuje swoje studium o świętach i wspomnieniach męczenników (rozważania zapoczątkowane w poprzednich numerach „Ephemerides Liturgicae”) w artykule *Les fêtes des martyrs dans les livres issus de la réforme liturgique de Vatican II: les martyrs du Moyen-Âge et des siècles récents* („Święta męczenników w posoborowych księgach liturgicznych: męczennicy Średniowiecza i ostatnich wieków”, s. 129–158). Analizuje materiał liturgiczny aktualnego Mszału Rzymskiego, Lekcjonarza i Liturgii godzin. Wskazuje na jego źródła, sposób ich wykorzystania i sukcesywnie wydobywa teologię męczeństwa. Wśród męczenników średniowiecznych znajdują się święci: Stanisław, Bonifacy, Waclaw i Tomasz z Canterbury. Męczennicy czasów nowożytnych i współczesnych uwzględnieni w artykule to m.in.: św. Jozafat, św. Jan Fisher i św. Tomasz More, św. Paweł Miki i towarzysze, męczennicy z Ugandy (Karol Lwanga i towarzysze), św. Maria Goretti.

Franco Manzi jest autorem artykułu *The Pauline Notion of Filial Adoption in Three Collects of the Roman Missal* („Pawłowe pojęcie usynowienia w trzech kolektach Mszału Rzymskiego”, s. 159–180). Pawłowe pojęcie „usynowienia” obecne jest w wielu tekstach posoborowego Mszału Rzymskiego. Analizowane są trzy kolekty: z 13., 19. i 23. niedzieli zwykłej, w których „usynowienie” wysuwa się wyraźnie na pierwszy plan. W swoim teologiczno-biblijnym studium wyjaśnia ich treść, dokonując egzegezy fragmentów listów św. Pawła, które zawierają omawiane pojęcie.

Anthony Ward w artykule *The Oration of the Formularies for All Saint in the Missal of Paul VI* („Oracje formularzy o Wszystkich Świętych w Mszału Pawła VI”, s. 181–219) zajmuje się dwoma formularzami mszalnymi o Wszystkich Świętych (na dzień 1.11 i z wotywy). Odszukując źródeł historycznych dzisiejszych oracji w dawnych sakramentarzach i w mszałach przedsoborowych, pokazuje, jak wpisują się one w tradycyjny model euchologii obrządku łacińskiego. Głównym wzorem posoborowego formularza okazuje się Msza o Wszystkich Świętych z Mszału Paryskiego z 1738 r.

Nicolae Preda prezentuje studium z zakresu wschodniej tradycji liturgicznej (bizantyjskiej) na temat *The Prayer „God of the Spirits...” A brief Historical and Liturgical Analysis* („Modlitwa Boże duchów... Krótka analiza historyczna i liturgiczna”, s. 220–232). Analizowana modlitwa stanowi nieodłączną część obrzędów pogrzebowych tradycji bizantyjskiej i jest jedną z najstarszych modlitw chrześcijańskich za zmarłych. Jeden z kodeksów z 1522 r. przypisuje nawet jej autorstwo św. Bazylemu Wielkiemu. Tekst tej modlitwy można dziś odnaleźć także w innych wschodnich obrządkach tradycji antiocheńskiej i aleksandryjskiej.

Ostatni artykuł numeru, Sameha Farouka Solimana, nosi tytuł *Classical Greek Quotations in Eastern and Western Liturgie* („Greckie cytaty klasyczne we wschodniej i zachodniej liturgii”, s. 233–241). Stwierdza on, że liturgie chrześcijańskie odwołują się czasami do klasycznych autorów greckich (niechrześcijańskich). W greckiej liturgii wschodniej odnajdujemy zdanie greckiego filozofa Heraklita, a w liturgii zachodniej wyrażenie przypisywane Epimenidiuszowi, które zapożyczył także św. Paweł w swojej mowie na Areopagu. Te przykłady świadczą o tym, jak redaktorzy tekstów liturgicznych ulegali wpływom klasycznej literatury greckiej.

Bezpośrednio po artykułach zamieszczony jest dokument Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów *Notificatio de memoria Beatæ Mariæ Virginis Ecclesiae Matris*, rozszerzający obowiązkowe wspomnienie Maryi Matki Kościoła w dniu po Pięćdziesiątnicy na cały Kościół (s. 242–247).

Książki recenzowane w tym numerze „Ephemerides Liturgicae”:

José Antonio GOÑI, *Las nuevas plegarias eucarísticas en el „Missal Romano”. Origen. Formación del texto. Comentario*, Centre de Pastoral Liturgica, Barcelona 2017 (= *Cuadernos Phase* 240), 206 ss. Recenzował Markus Tymister.

Giuseppe MIDILI, *La riforma liturgica nella Diocesi di Roma. Studio in prospettiva storica e pastorale (1965–1975)*, CLV – Edizioni Liturgiche, Roma 2018 (= Bibliotheca „Ephemerides Liturgicae”, „Subsidia” 185; *Liturgia Opera Prima* 16), 426 ss. Recenzował Maurizio Barba.

Paolo TOMATIS, *I ministeri liturgici oggi*, Elledici, Torino 2017 (= *Manuali per I ministeri*), 109 ss. Recenzował Markus Tymister.

Przemysław Nowakowski CM

FOLIA ORGANOLOGICA, nr 1/2018

Czasopismo „Folia Organologica” jest nowym, recenzowanym, międzynarodowym rocznikiem naukowym, poświęconym organom piszczałkowym i muzyce organowej. Stanowi on kontynuację zainicjowanej w 2007 r. nieperiodycznej serii *Śląskie Organy*, która zaowocowała pięcioma tomami wydawniczymi, poruszającymi szerokie spektrum zagadnień związanych z organoznawstwem i historią budownictwa organowego. Pismo ukazuje się przy współpracy Katedry Muzykologii Uniwersytetu Opolskiego, Diecezjalnego Instytutu Muzyki Kościelnej w Opolu oraz Zakładu Poligraficznego Sindruk.

W zamyśle redakcji czasopismo ma stanowić forum wymiany myśli, wyników badań i doświadczeń oraz prezentacji dorobku środkowoeuropejskiego organoznawstwa, budownictwa organowego oraz twórczości i wykonawstwa muzyki organowej. Łamy periodyku otwarte są dla artykułów w językach: angielskim, czeskim, francuskim, hiszpańskim, niemieckim, polskim, słowackim i włoskim. Swoim patronatem rocznik obejmuje natomiast rada naukowa w międzynarodowym gremium.

Na premierowy numer „Folia Organologica” składa się sześć zwartych działów. Pierwszy z nich, *Articles*, gromadzi siedem różnorodnych artykułów naukowych, poruszających wielopłaszczyznowe zagadnienia z zakresu szeroko rozumianej tematyki organowej. Całość otwiera tekst Andrzeja Prasała omawiającego *Szczegółowe konstrukcyjne organów Paula Voelknera na przykładzie unikalnego katalogu firmowego z 1900 roku*. Wnikliwe zapoznanie się z niniejszym folderem, odnalezionym w zbiorach Archiwum Państwowego we Wrocławiu, umożliwiło autorowi charakterystykę panujących na przełomie XIX i XX w. tendencji w budownictwie organowym, a także stosowanych przez wspomnianą firmę rozwiązań technicznych i konstrukcyjnych.

Ks. Grzegorz Poźniak przybliżył z kolei dzieje organów z dawnego kościoła ewangelickiego w Strzelcach Opolskich. Podjął on gruntowne badania źródłowe na podstawie zachowanych w Archiwum Państwowym w Opolu dokumentów. Mimo że instrument ten już nie istnieje, a kościół zaadaptowany został jako świątynia katolicka, to tego typu eksploracje stwarzają sposobność do wykreowania w przyszłości kompletnego obrazu historii budownictwa organowego na Śląsku.

Kolejny artykuł, tym razem autorstwa Mai Smilianić-Radić, prezentuje krajobraz serbskiej muzyki organowej. Nakreśla jej historię oraz kolejne etapy rozwoju, analizuje wybrane kompozycje organowe, a także przybliża sylwetki ich twórców. Przedstawia ponadto największe instrumenty koncertowe Serbii, jednocześnie krótko charakteryzując każdy z nich.

Zagadnienie organów usytuowanych w kościele Świętego Krzyża w Bytomiu-Miechowicach poruszył ks. Franciszek Koenig. Na skutek osuwającego się w wyniku prowadzonych prac górniczych podłoża w znacznym stopniu ucierpiała świątynia miechowicka, a co za tym idzie, również instrument znajdujący się w niej do lat 60. ubiegłego wieku. Na tym tle autor nakreślił historię tamtejszych organów, a także przedłożył koncepcję ich rekonstrukcji.

W kolejnym artykule Jaroslav Tůma przybliżył sylwetkę czeskiego kompozytora Petra Ebena, którego muzyka porównywana jest z twórczością Oliviera Messiaena. Tekst ten stanowi komentarz do dzieł organowych wspomnianego twórcy, uwzględniający jednocześnie tradycję ich wykonywania oraz sposoby interpretacji. Autor podkreślił również, że współcześnie wykonanie dzieł Ebena stanowi prawdziwe wyzwanie dla organistów.

Petr Koukal przybliżył kulisy odkrycia dwóch miechów klinowych datowanych na 1530 r., które stanowią jednocześnie najstarszy działający element organów piszczałkowych, znajdujących się na terenie Czech. Są one częścią zbudowanego w 1721 r. przez Leopolda Spiegla z Pragi instrumentu usytuowanego w kościele św. Barbary w Manětínie. Zachowane po ich wewnętrznej stronie napisy umożliwiają ponadto identyfikację renesansowego budowniczego organów – Sebastiana Hofferera.

Ostatni spośród artykułów składających się na rozdział pierwszy dotyczy organów oraz organmistrzów z Ratyzbony. Dieter Haberl przybliżył historyczne aspekty oraz tendencje obecne w niemieckim budownictwie organowym przełomu XVIII i XIX w. Organy i muzyka organowa obecne były wówczas nie tylko w ratybońskich kościołach, ale także w wielu prywatnych domach posiadających mniejsze instrumenty. Wielu informacji na ten temat dostarczają po dziś dzień zachowane gazety miejskie.

Kolejny z działów czasopisma, *New Instruments*, zawiera miejsce dla omówienia nowopowstałych instrumentów. Przybliża tym samym wybudowane w 2018 r. przez Vladimira Šlajcha organy na Świętej Górze (Svatá Hora) w Czechach. Prezentacja instrumentu zawiera jego dyspozycje, a także tekst homilii wygłoszonej przez o. Stanislava Přebyla CSsR podczas Mszy św. sprawowanej z okazji poświęcenia nowych organów.

Trzeci rozdział czasopisma, *Pro Memoria*, poświęcony jest zasłużonym dla organoznawstwa i budownictwa organowego osobom, które odeszły w ostatnim

czasie. Tak więc znajduje się w nim wspomnienie ks. prof. Jana Chwałka – cenionego, polskiego muzykologa organoznawcy i organmistrza, a także Mieczysława Klonowskiego i Jana Wyleżoła – organmistrzów z Górnego Śląska.

W dalszej części czasopisma, zatytułowanej *Reviews*, znajdują się omówienia wydawnictw książkowych i płytowych, takich jak: monografia Andrzeja Prasala – *Działalność organmistrzowska firmy Lux z Łądko-Zdroju*, książka ks. Grzegorza Poźniaka – *O organach z dziećmi i dla dzieci*, książka Marka Urbańczyka – *Organy kościoła Krzyża Świętego w Siemianowicach – historia, architektura, konstrukcja i problematyka konserwatorska*, czasopismo „Ars Organi” oraz seria płytowa *Organy Śląska Opolskiego*.

Przedostatni z działów, *Reports*, zawiera sprawozdanie z III Konferencji Naukowej z cyklu „Organy i ludzie”, która odbyła się 22 października 2018 r. na Uniwersytecie Muzycznym Fryderyka Chopina w Warszawie, oraz Konferencji Naukowej *Cantabo et psalmumdicam (Ps 57,9). Muzyka liturgiczna w życiu Kościoła*, zorganizowanej 15 listopada 2018 r. na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

Całość wieńczy *Organ Music*, gdzie znalazła się kompozycja Gabrieli Czurlok – *Partita na organy „Anioł pasterzom mówił”*. Warto dodać, że omawiany międzynarodowy rocznik naukowy ubogacają liczne, kolorowe fotografie, a także oryginalna grafika wyróżniająca każdy z kolejnych działów czasopisma.

Ewelina Szendzielorz

STUDIA ORGANOLOGICA, tom VI

Najnowszy numer *Studia Organologica* poświęcony jest pamięci ks. prof. Jana Chwałka, długoletniego wykładowcy w Instytucie Muzykologii KUL. Tematyka niniejszego wydawnictwa skupia się wokół zagadnień związanych z historią polskiego budownictwa organowego oraz działalnością firm organmistrzowskich. Główną część tomu, na którą składa się dziesięć artykułów, poprzedza wstęp *Od Redakcji*. Całość uzupełniają natomiast *Komunikaty*, zawierające zestawienie Pawła Pasternaka prezentującego *Indeks organów istniejących w kościołach i kaplicach diecezji tarnowskiej*, oraz *Materiały*, gromadzące wykaz informacji źródłowych o organach: za wschodnią granicą Polski – autorstwa Jerzego Gołosa, w diecezji przemyskiej – ks. Andrzeja Widaka oraz w diecezji sandomierskiej – Marii Szymanowicz.

Zasadniczą część wydawnictwa otwiera artykuł Marii Szymanowicz dedykowany śp. ks. prof. Janowi Chwałkowi. Tekst skupia się wokół jego osoby jako zasłużonego organologa, organmistrza, rzeczoznawcy zabytkowych organów, nauczyciela muzyki, dyrygenta i wykładowcy akademickiego. Wspomnienia uzupełniają ponadto dołączone na końcu fotografie, prezentujące księdza profesora w różnych sferach jego działalności.

Piotr Matoga kontynuuje z kolei swoje rozważania z poprzedniego tomu na temat historii krakowskiego budownictwa organowego, skupiając się tym razem na organach z bazyliki oo. Franciszkanów. Głównym źródłem informacji są dla niego natomiast materiały z Archiwum Prowincjalnego Franciszkanów w Krakowie.

Kolejny artykuł, autorstwa Mariusza Wiktorowskiego, koncentruje się na historii oraz obecnym stanie organów piszczałkowych w kościołach Zduńskiej Woli. Autor omawia kolejno cztery świątynie, prezentując rys historyczny każdej z parafii, niezachowane instrumenty, obecnie istniejące organy, historię ich powstania oraz przeprowadzone remonty, a także wyniki dokonanej inwentaryzacji.

Ks. Witold Garbuliński opisuje natomiast zabytkowe organy zbudowane przez Jana Śliwińskiego, które znajdują się w kościele pw. św. Wojciecha w Gawłuszowicach (diecezja sandomierska). Pierwsza część artykułu nakreśla dzieje instrumentów używanych na przestrzeni niespełna czterech wieków w tejże świątyni, dwie kolejne zaś przyjęły charakter instrumentoznawczy. Prezentują opis obecnych

organów, z uwzględnieniem ich położenia, konstrukcji oraz mechanizmu działania, a także strukturę brzmieniową gawłuszowickiego instrumentu.

W dalszej części wydawnictwa Andrzej Gładysz i Petro Chyryk prezentują instrumenty ćwiczeniowe wykorzystywane w Instytucie Muzykologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Praca podzielona jest na dwie części. Pierwsza z nich przedstawia historyczne dane dotyczące organów, druga natomiast zawiera ich opis inwentaryzacyjny.

Kolejny tekst, tym razem autorstwa Małgorzaty Marii Zuchowicz, skupia się na rodzinie Meinertów z Wlenia, której prężna działalność organmistrzowska w okolicach Jeleniej Góry, Lwówka Śląskiego oraz Zielonej Góry miała istotny wpływ na rozwój budownictwa organowego na Dolnym Śląsku w XVIII i pierwszej połowie XIX w. Autorka omawia sukcesywnie przedstawicieli poszczególnych generacji rodziny Meinertów, zwracając uwagę na ich dorobek.

W dalszej kolejności Piotr Guldziński zajmuje się organami zbudowanymi przez firmę *Blomberg* na terenie archidiecezji lubelskiej. Artykuł składa się z dwóch części. Pierwsza przyjmuje charakter historyczno-inwentaryzacyjny, przybliżając głównie rys historyczny wspomnianej firmy. Druga stanowi z kolei syntezę i podsumowanie przeanalizowanego materiału.

Andrzej Prasał w swoim przedłożeniu opisuje działalność organmistrzowską Stanisława Stojka – stroiciela z Wrocławia. W pierwszej kolejności naświetla jego sylwetkę poprzez rys biograficzny. Następnie zaś podejmuje kwestię słabo udokumentowanej aktywności na polu organmistrzowskim, przybliżając kontekst przebudowy jednego instrumentu, translokację dwóch oraz kilka przeprowadzonych przez niego remontów.

Ostatni artykuł w zbiorze, autorstwa Janusza Musialika, przybliży działalność rodzinnej firmy o nazwie: *Najtańsza Wytwórnia Fisharmonii A. Kisała i Syn*, która ostatnim wytworzonym instrumentem wieńczy okres 178 lat budowy fisharmonii na ziemiach polskich. Autor tekstu prezentuje w pierwszej kolejności biografię założycieli warsztatu, by następnie przejść do ich działalności na polu budownictwa fisharmonii, analizując również powstałe instrumenty.

Jak zaznacza w swoim słowie wstępnym redaktor serii *Studia Organologica*, Maria Szymanowicz, bieżący tom ukazuje się jako ostatni. Należy zauważyć więc, że niewątpliwie wydawnictwo to wniosło cenny wkład w kreowanie polskiego krajobrazu historii budownictwa organowego i organoznawstwa, co dodatkowo ma szansę stać się inspiracją do podejmowania dalszych badań i refleksji naukowych na jakże obszernym polu bogactwa instrumentarium organowego.